

Intenzivní péče o selata ve vysoko-produkčních stádech

Prof. MVDr. Jiří Smola CSc.

KCHPP, FVL, VFU Brno

Poslední desetiletí charakterizuje výrazný genetický pokrok, který přispívá ke zvýšení reprodukčních schopností prasnic. Nejnovější linie prasnic se vyznačují především potenciálem pro vysokou reprodukční schopnost, včetně vysokého počtu živě rozených selat v jednom vrhu. V případě, že se u takovýchto zvířat nevytvoří optimální podmínky chovu, objevují se v příslušném stádě poruchy reprodukce. K jejich příčinám patří především: 1. Nedostatky ve výživě a její realizaci (karence různých látek a minerálů, překrmování) 2. Infekce (bakteriální, virové, parazitární), 3. Intoxikace (mykotoxiny, anorganické látky), 4. Negativní vlivy prostředí (makro/mikro klima), 5. Nevyhovující technologie ustájení, 6. Nevhodný management stáda prasnic a prasniček (bez systému all in/ all out).

Z celé řady nově získaných zkušeností je zřejmá souvislost tzv. produkčních chorob prasnic a selat s managementem chovu. Můžeme konstatovat, že člověk je klíčový faktor určující charakter zdraví stáda. Právě existující rozdíly v kvalitě péče o stádo, prasnici a novorozená selata, ale i ve schopnostech pozorovat zvířata a včas rozpoznávat nemocné jedince, vytváří konečný výsledek, který můžeme charakterizovat jako nadprůměrný, průměrný nebo podprůměrný. Pro dosažení a udržení vysoké úrovně zdraví stáda je důležitý systém chovu založený na uzavřeném obratu. Tento vytváří předpoklady dosažení vysoké homogenosti zdravotní úrovně subpopulací prasnic a odchovávaných prasniček. Další velmi důležitou fází je vysoká péče o gravidní prasnice a prasničky s využitím nových technologií ustájení. Mají-li se naplnit předpokládané reprodukční parametry prasnic a prasniček, musí být přísně dodržován systém jejich optimální výživy s kontrolou kondice a gravidity. Vzhledem k tomu, že se stále zvyšuje počet živě rozených selat v jednotlivých vrzích, je zapotřebí zajistit podmínky porodu tak, aby byly co nejvíce přirozené (bez indukce porodu) s asistencí člověka jen v případě nutnosti. Pokud se ještě před pěti lety někdo spokojil se třinácti novorozenými selaty, dnes se počet pohybuje na úrovni sedmnácti selat s tendencí dalšího zvyšování. Takové vysoko produkční prasnice jsou zárukou vysokého počtu selat, jejichž porodní hmotnost kolísá v rozmezí od 750 gramů do 2 100 gramů, což v praxi znamená obrovskou nevýhodu pro malá selata. Po ukončení porodu proto musí být hlavní pozornost soustředěna do prvních 48 hodin. Nutností v případě většího počtu selat (15 a více) je zavést rozdělené kojení, které dává stejnou šanci všem selatům ve vrhu bez rozdílu hmotnosti na příjem dostatečné dávky kolostra. Tento systém by měl být uplatňován alespoň do 36 hodin od ukončení porodu s tím, že selata sají kolostrum vlastní matky. Jen tehdy totiž dojde k prostupu bílých krvinek (lymfocytů) do organismu novorozeného selete. Po této době, která by optimálně měla být 48 hodin, se nadbytečná selata, kterých je více než struků, přemísťují k náhradní matce s podobným dnem laktace, jako měla vlastní matka. Tento proces „péče přehazováním“ (crossfostering) může dosáhnout v době odstavu v populaci daného turnusu poměrně vysokého procenta (50% – 70%). Dosáhne se tak snížení bojů v daném vrhu a zklidnění prasnice. Současně se tím zvyšuje riziko šíření některého z infekčních agens cirkulujících ve stádě. Navíc může dojít k infekcím v důsledku neodborného provedení krácení ocásků, kastrace, nebo úpravy špičáků selat krátce po narození. Kromě toho existují rizika dalších chorob novorozených selat v důsledku otravy prasnice- matky mykotoxiny přítomnými v krmivu. Pro prevenci kritické situace během prvních 48 hodin života selat ve velmi početných vrzích, je velmi důležité zajistit vysokou mléčnost prasnice a absenci poporodních komplikací. Záněty mléčné žlázy prasnic v tomto období se vyznačují akutním průběhem v důsledku bakteriální infekce, kterou je nutno okamžitě léčit. Kromě toho jsou velmi časté případy dysgalacie s výrazným otokem obou lišt mléčné žlázy, které souvisí s nevhodnou dietou v období krátce před porodem a v prvních dnech po porodu, také v tomto případě je nutné přistoupit k léčbě, která zajistí spuštění mleziva nebo mléka. Intenzivní péče o novorozená selata tedy spočívá v zajištění dostatečné dávky kolostra, případně mléka, tedy živin, energie i protilátek. Pokud došlo ke vzniku onemocnění je nezbytná individuální léčba selat cílená na etiologické agens. Všechny úkony prováděné během prvních dnů u prasnice-matky a selat ve vrhu musí být precizně evidovány tak, aby bylo možno na základě analýzy těchto dat průběžně vytvářet optimalizaci celého systému. Tento musí být v zásadě založen na prevenci poruch a chorob tak, aby procento úhynů v období do odstavu bylo co nejnižší. Pro ilustraci efektivity takového systému mohou uvést procento úhynů dosahující v průměru 7,8 % ve stádě s vysoce aktivním a proškoleným personálem, oproti druhé farmě, kde se toto procento v průběhu roku pohybovalo 19,8 % - 20,4 %. V praxi to pak znamená, že na farmě s nižším procentem úhynů selat, zejména novorozených, dosahuje celkový počet selat na prasnici a rok hodnoty 34,4, zatímco na farmě, kde nebyla zvládnuta intenzivní péče, je to 30,8 selat na prasnici za rok. Parametrem intenzivní péče o selata v prvním týdnu života může být také jejich přírůstek hmotnosti, který se normálně nesleduje. Pokud totiž sele onemocní například průměrným syndromem, zastavuje se jeho růst po dobu tohoto onemocnění, což má za následek odchylku od předpokládané růstové křivky selete, která nebude do doby odstavu nikdy kompenzována. Za takových okolností se potom dosahuje odstavcové hmotnosti 5,0 – 5,5 kg, namísto požadovaných 7,0 kg. Za optimálních podmínek péče, však selata se stejnou genetikou dosahují hmotnosti v průměru 8,5 kg, někdy i více. Z tohoto důvodu je zapotřebí si uvědomit, že intenzivní péče v prvních dnech po porodu ovlivňuje zásadním způsobem nejenom ztráty selat úhynem, ale i na hmotnosti. Enormní růstový potenciál nových linií selat vyžaduje i mimořádnou pozornost z hlediska suplementace jejich organismu železem, protože nižší dávky mohou být příčinou jejich zaostávání v růstu, nejenom v době sání, ale i po odstavu. Z hlediska péče o novorozená selata si musíme uvědomit, že velkou rezervou jsou ztráty selat, které pramení z celého komplexu problémů zootechnických i zdravotních. Proto je nezbytné, aby se na řešení tohoto problému účastnili chovatelé společně s veterinárními lékaři.